

หน่วยที่ 6

การพัฒนาชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สาระการเรียนรู้

1. ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. ความเป็นมาของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชีวิต

สมรรถนะประจำหน่วย

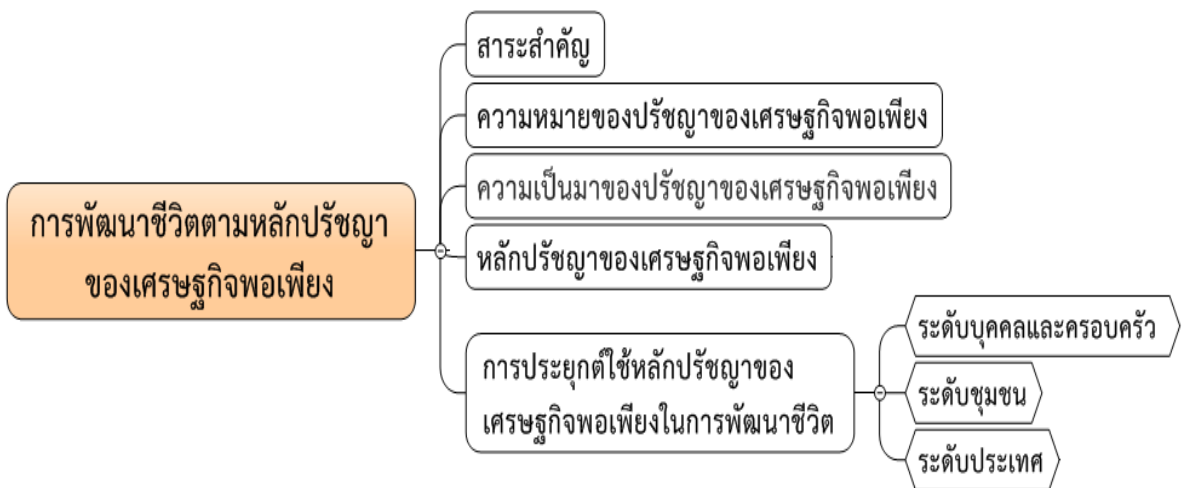
1. แสดงความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดีภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. มีกิจนิสัยที่ดีต่อการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงาน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกต้อง
2. อธิบายความเป็นมาของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกต้อง
3. วิเคราะห์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกต้อง
4. ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชีวิตได้

ผังมโนทัศน์ (mind mapping)

การพัฒนาชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หน่วยที่ 6

การพัฒนาชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. สาระสำคัญ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (philosophy of sufficiency economy) เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทย มาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ด้วยสายพระเนตรที่ยาวไกล และลึกซึ้งยิ่งกว่านักพัฒนาหรือนักวิชาการใด ๆ จะมีสติปัญหาเสมอเหมือนได้ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นทั้งหลักคิด และแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล และองค์การในทุกระดับ โดยคำนึงถึง 3 หลักการ คือ (1) ความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสถานะแวดล้อมตามความเป็นจริง (2) ความมีเหตุมีผลบนพื้นฐานความถูกต้อง และ (3) การมีภูมิคุ้มกันในตัว คือความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตที่ต้องประสบกับความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และการที่จะคิด พูด และทำ อย่างพอเพียงนั้นจำเป็นต้องใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการ ด้วยความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวังควบคู่กับการมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานของจิตใจและการดำเนินชีวิต

2. ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง (sufficiency economy) เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร เพื่อป้องกันผลกระทบการเปลี่ยนแปลงทั้งภายใน และภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการ ทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (จिरาย อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ปรียานุช ธรรมปิยา, 2557; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544)

เศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า พึ่งตนเองได้ ซึ่งไม่ได้แปลว่าไม่ต้องพึ่งใคร ต้องทำกินเอง ทำใช้เองหมดทุกอย่าง ไม่ได้แปลว่าต่อไปไม่ต้องซื้อต้องขายอีก แต่หมายความว่าทำอย่างไรจึงจะทำกินทำใช้เองบ้าง ทำอย่างไรจะจัดการชีวิตของตนเองให้พึ่งพาตนเองให้มากขึ้น พึ่งตลาด และพึ่งคนอื่นให้น้อยลงรวมหมดแล้วประมาณว่าสักเศษหนึ่งส่วนสี่ เช่น จะเลิกอะไรได้บ้าง จะลดอะไรได้บ้าง จะทำอะไรเพื่อ

ทดแทนการซื้อจากตลาดหรือการขอจากคนอื่น และจะหาวิธีดูแลสุขภาพตัวเองให้ดีแทนที่จะหวังพึ่งหมอ พึ่งยาอย่างเดียว (เสรี พงศ์พิศ, 2552)

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลาง ซึ่ง “เป็นหัวใจของเศรษฐกิจพอเพียง” และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ที่สำคัญจะต้องมีสติ ปัญญา และความเพียร ซึ่งจะนำไปสู่ความสุขในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2559)

“...เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป...”

พระบรมราโชวาทพระราชทานผ่านมูลนิธิชัยพัฒนา

3) ความเป็นมาของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 6.1 โครงการตามแนวพระราชดำริ
ที่มา : มหาวิทยาลัยมหิดล (2553)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวพระราชดำรินับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่พระราชทานมานานกว่า ๓๐ ปี (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2559) ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ปรียานุช ธรรมปิยา, 2557) โดยเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาบนหลักแนวคิดการพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมีพอกินพอใช้ของคนส่วนใหญ่ ทรงเตือนสติประชาชนไทยไม่ให้ประมาท ให้ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต (นิวัฒน์ รักษ์รอด, นิตยา

กันตะวงษ์ และพรศักดิ์ อาษาสุจริต, 2558) โดยเป้าหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นต้องการให้ทุกคนไม่ว่าจะเป็นบุคคล องค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ทั้งในการใช้ชีวิตดำเนินธุรกิจ และการปรับตัว หรือพัฒนา ก็ให้เป็นไปโดยยึดหลักทางสายกลางเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมที่เป็นอยู่เรื่อยไปจนถึงสังคมโลก (จุฑา เทียนไทย, 2550) นับเป็นบุญและโชคดีของประเทศไทย ที่มีพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 9 ผู้ทรงเปี่ยมด้วยปรีชาญาณและทรงมีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล ทรงเตือนสติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 แล้วสิ่งที่ทรงเตือนก็เกิดขึ้นจริง สังคมไทยได้เข้าสู่วิกฤตหลายครั้ง จนกระทั่งครั้งรุนแรงที่สุดเมื่อปี พ.ศ. 2540 (เสรี พงศ์พิศ, 2552)

ปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ อย่างหนัก กล่าวคือประเทศไทยมีหนี้สินไม่สามารถชำระได้ในระยะเวลาสั้น ต้องปรับค่าเงินบาทลดลงอย่างมาก สถาบันการเงินและธุรกิจจำนวนมากได้รับความเสียหายและต้องล้มละลายไป ประชาชนทั่วไปได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากราคาสินค้าและค่าครองชีพปรับตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว จากวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างรุนแรง และส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าการขาดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นต้นตอของวิกฤติในครั้งนั้น (ประสพโชค มั่งสวัสดิ์ และ นิรมล อริยาภาภมล, 2555)

วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงปลอบใจและทรงขยายความเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงว่า *“การเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อิ่ม खुตัวเองได้” “ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไป ทำให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้แต่ครึ่งก็ไม่ต้อง อาจจะสักเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็สามารถอยู่ได้”*

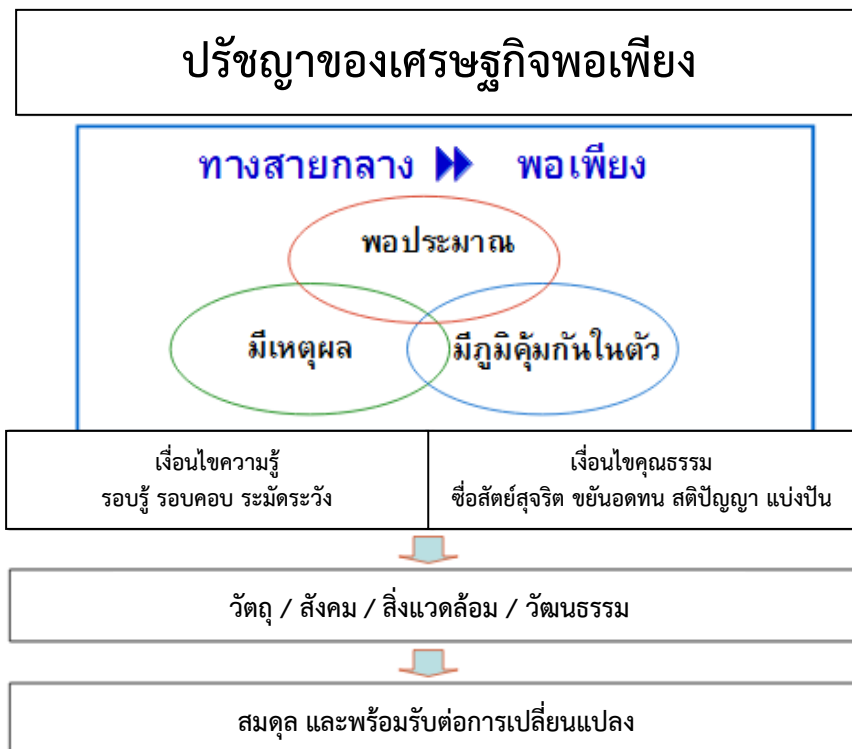
หลังจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ 2540 ประเทศไทยได้บทเรียนที่มีผลมาจากการพัฒนาที่ไม่สมดุล และขาดเสถียรภาพ ขาดความใส่ใจในการพัฒนาคุณภาพคนในทุกระดับอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง จนสภาวะวิกฤตส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง จากบทเรียนดังกล่าวรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จึงได้กำหนดให้รัฐบาลต้องบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปเพื่อพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน โดยต้องส่งเสริมการดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติในภาพรวมเป็นสำคัญ (มาตรา 78 วรรค 1) รวมถึงรัฐบาลต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (มาตรา 83) (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ปรียานุช ธรรมปิยา, 2557)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เป็นแผนฉบับแรกที่ได้บัญญัติแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ (ประสพโชค มั่งสวัสดิ์ และ นิรมล อริยาภาภมล, 2555) โดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ได้นำมโนทัศน์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งให้เกิดภูมิคุ้มกันและมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสมเพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน

ในปัจจุบันหน่วยงานราชการ องค์กรภาคเอกชน ชุมชน สถานศึกษา และประชาชนทั่วไป ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการปฏิบัติภารกิจอย่างกว้างขวาง เพราะหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการดำเนินชีวิตตามแนวทางสายกลางไม่สุดโต่ง เป็นวิธีการที่เน้นการรักษาความสมดุลในการปฏิบัติภารกิจบนพื้นฐานของความเป็นจริง ความถูกต้องอย่างเป็นเหตุเป็นผล และไม่ประมาท ไม่เสีง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถปรับไปตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมทันสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นหลักการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยที่มีพื้นฐานอยู่บนคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา อันเป็นคำสอนที่เป็นสากลและทันสมัยตลอดเวลา

4 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ หรือที่เรียกว่า 3 ห่วง คือ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยการใช้หลักในองค์ประกอบทั้ง 3 ต้องควบคู่กับ 2 เงื่อนไขการปฏิบัติ คือเงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นที่มาของนิยาม “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” (สุदारัตน์ พิมลรัตนกานต์, 2558) ดังที่ได้แสดงไว้ (ภาพที่ 6.2)

ภาพที่ 6.2 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : ประยุกต์จาก จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ปรียานุช ธรรมปิยา (2557)

การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม อย่างเป็นองค์รวม คือไม่แยกส่วน แต่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน อย่างเป็น

เหตุเป็นผล องค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน เป็นทั้งปัจจัยที่ใช้ในกระบวนการผลิต และการบริการ ขณะเดียวกัน ก็เป็นปัจจัยที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนา จึงกล่าวได้ว่าคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คือเป็นทั้งผู้กระทำ และได้รับผลของการกระทำจากการมีปฏิสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้ง 4 ด้าน รายละเอียดดังนี้

1. วัตถุ (การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ) หมายถึงวัตถุต่าง ๆ ทางกายภาพที่มนุษย์สร้างหรือประดิษฐ์ขึ้น เช่น วัตถุดิบ วัสดุ และอุปกรณ์ ฯลฯ นอกจากจะผลิตไว้ใช้เองหรือใช้วิธีการแลกเปลี่ยนกัน หรือซื้อหาเพื่อบริโภคโดยเงินทุน ถือเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจหรือเงินทุน ในกระบวนการผลิตวัตถุเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรด้านอื่น ๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัดเป็นปัจจัยประกอบไปด้วย

2. สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน สังคม ประเทศชาติ และโลกโดยรวม ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดิน น้ำ ป่า และแร่ธาตุ ฯลฯ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นปัจจัยการผลิตและบริการ ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตบนโลก จึงควรใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเคารพและระมัดระวัง ด้วยความรับผิดชอบต่อคนรุ่นหลังที่จำเป็นต้องพึ่งพิงทรัพยากรต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต

3. สังคม หมายถึงสภาพการอยู่ร่วมกัน และความสัมพันธ์ของคนในสังคม เช่น การช่วยเหลือ แบ่งปัน การมีวินัย เคารพกฎเกณฑ์ และระเบียบ ฯลฯ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในยามวิกฤตให้กับสมาชิกสังคม ปัจจัยทางสังคมเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนา การพัฒนาจะไม่สามารถดำเนินไปได้ด้วยดีหากสังคมอ่อนแอ พื้นฐานจิตใจของคนในสังคมไม่ตั้งอยู่บนหลักศีลธรรม กฎหมายไม่ศักดิ์สิทธิ์ และคนไม่สามัคคีกัน

4. วัฒนธรรม หมายถึงวิถีการดำเนินชีวิต รวมถึงความเชื่อ ศาสนา ระบบคุณค่า และภูมิปัญญา วัฒนธรรมมีความสำคัญในการบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ความเป็นตัวตน การดำรงอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายอย่างมีศักดิ์ศรี ในระยะยาวการพัฒนาที่สมดุลควรสอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่ ค่านิยม ความเชื่อของคนในท้องถิ่น แล้วจึงค่อย ๆ ต่อยอดพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม เพื่อไม่ให้วิถีการพัฒนาสร้างความแตกแยกขึ้นในสังคม ขณะเดียวกันก็ต้องมีการพัฒนาที่ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเพื่อความเข้มแข็งของท้องถิ่น ชุมชน และชาติไม่ให้ถูกกลืนหายไป (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ปรียานุช ธรรมปิยา, 2557)

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การใช้ชีวิตตามหลักพอเพียงหรือชีวิตพอเพียง หากมีความเข้าใจองค์ประกอบพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้อง และชัดเจนก็จะสามารถนำไปปรับใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์และความสุขได้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นทั้งหลักคิด และแนวทางปฏิบัติตน โดยยึดหลัก 3 ประการ ควบคู่กับ 2 เงื่อนไขการปฏิบัติ รายละเอียดดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึงความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2559) หลักของความพอประมาณ (พอดี) ประกอบด้วย 5 ประการ คือ (1) พอดีด้านจิตใจ คือความเข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม และนึกถึงประโยชน์ส่วนรวม (2) พอดีด้านสังคม คือช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน (3) พอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์และความยั่งยืนสูงสุด จัดการอย่างฉลาด และรอบคอบ ต้องบริหารจัดการให้เป็น รักษา พื้นฟู และพัฒนาทรัพยากรพร้อมเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เป็น และระวังไม่ให้เกิดกรรมกรทบสิ่งแวดล้อม (4) พอดีด้านเทคโนโลยี คือการรู้จักใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมต่อความต้องการและสภาพแวดล้อม คัดสรรเทคโนโลยีที่จะใช้ให้เกิด

ประโยชน์จริง ๆ สำหรับคนหมู่มาก ด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านก่อน และ (5) พอดี ด้านเศรษฐกิจ จำเป็นต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อน รู้จักจัดการกับรายได้ที่มีอยู่ โดยยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้ ไม่ใช่จ่ายเกินตัว และเกินฐานะที่หามาได้ หารายได้ให้ได้อยู่ได้และหาเพิ่มอย่างค่อยเป็นค่อยไป พร้อมทั้งหลีกเลี่ยงการก่อหนี้ที่ไม่มีผลตอบแทน (The Creator, 2559)

การใช้หลักความพอประมาณ เพื่อจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล คือการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นทุนเดิมของตนเองหรือภายในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดก่อนที่จะแสวงหาทรัพยากร แหล่งทุน วัตถุดิบหรือสิ่งของ บริการต่าง ๆ จากภายนอกจึงจะเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม พอควรกับสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น และภูมิสังคม เป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาจากภายใน โดยสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่น ชุมชนก่อนแล้วขยายเชื่อมโยงกับภายนอกอย่างเป็นขั้นตอนตามความจำเป็น

ในการใช้ทรัพยากรต้องคำนึงถึงความจำเป็น สถานะของตนเอง และสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ โดยรักษาระดับของความพอประมาณ ไม่มากเกินไปจนเสียสุขภาพ และไม่น้อยเกินไปจนขาดแคลนหรือไม่เพียงพอที่จะดำเนินการให้เกิดประโยชน์ได้ โดยการใช้อย่างมีธรรมาภิบาล รู้คุณค่า ดูแลรักษา พัฒนาต่อยอดให้เพิ่มพูนและดียิ่ง ๆ ขึ้น การตัดสินใจว่าอยู่ในระดับความพอประมาณนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ และต้องใช้ทั้งวัตถุดิบ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม โดยอาศัยความรู้ ความรอบคอบในการวางแผน การตัดสินใจ และต้องอยู่บนพื้นฐานคุณธรรม เช่น ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และตั้งมั่นบนพื้นฐานความซื่อสัตย์ (จिरายู อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ปรียานุช ธรรมปิยา, 2557)

2. ความมีเหตุผล หมายถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นอย่างรอบคอบ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2559) เช่น หากจะทำธุรกิจก็ควรคำนึงถึงเหตุและผลของการกระทำนั้นอย่างคำนึงถึงเพียงคู่แข่ง และพยายามจะทำตามเพียงอย่างเดียว (The creator, 2559)

การใช้หลักความมีเหตุผล เพื่อจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล

การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล จะต้องพิจารณาแยกแยะให้เห็นความเชื่อมโยงของเหตุปัจจัยต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีข้อผิดพลาดน้อย การที่จะวางแผนดำเนินการหรือจะทำอะไรอย่างสมเหตุสมผลต้องอาศัยความรู้ มีความขยันหมั่นเพียร ความอดทนที่จะจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ มีความรอบคอบในการคิด พิจารณา และตัดสินใจ โดยใช้สติปัญญา ด้วยความตั้งมั่นของจิตใจที่มีคุณภาพในทางที่ถูกที่ควร (จिरายู อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ปรียานุช ธรรมปิยา, 2557)

3. การมีภูมิคุ้มกันในตัว หมายถึงการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2559) ต้องป้องกันความเสี่ยงในอนาคตที่อาจส่งผลกระทบต่อตัวเอง ดังนั้นการเตรียมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ เป็นสิ่งที่ต้องคิดให้รอบคอบเช่นกัน (The creator, 2559)

การใช้หลักการสร้างภูมิคุ้มกันในตัว เพื่อจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล เป็นการเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ การที่เราเห็นว่าทุกอย่างไม่แน่นอน มีความเป็นไปได้ที่จะแปรปรวน ผันผวน และเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในการทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม จึงต้องไม่เสี้งไม่ประมาท คิดถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น แล้วเตรียมตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีภูมิคุ้มกันที่จะคุ้มกันตนเองได้ เตรียมวิธีการทำงานในรูปแบบต่าง ๆ ให้พร้อมที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลง จะได้สามารถดำเนินภารกิจต่อไปได้ โดยไม่ชุลคุชลัก หรือหยุดชะงักกลางคัน และนำมาซึ่งความต่อเนื่องของการพัฒนาในระยะยาว (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ปรียานุช ธรรมปิยา, 2557)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้ข้อคิดเกี่ยวกับเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การตัดสินใจ และการกระทำเป็นไปอย่างพอเพียง กล่าวคือต้องอาศัยทั้งคุณธรรมและความรู้ในการพัฒนาสู่ความเพียงพอ การพัฒนาคุณภาพคนให้มีคุณธรรมกำกับความรู้ คือหัวใจของหลักพอเพียง (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ปรียานุช ธรรมปิยา, 2557) รายละเอียดของ 2 เงื่อนไขการปฏิบัติ ดังนี้

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยการฝึกตนเองให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบ และความระมัดระวังที่จะนำความรู้ต่าง ๆ มาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและในขั้นปฏิบัติ ความรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการตัดสินใจอย่างถูกต้อง และเป็นประโยชน์ จึงต้องมีการแสวงหาความรู้ เพิ่มพูนความรู้ จัดการความรู้ และต่อยอดความรู้อยู่ตลอดเวลา ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างให้เป็นพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วย (1) ด้านจิตใจ คือการตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิต และ (2) ด้านการกระทำ คือมีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

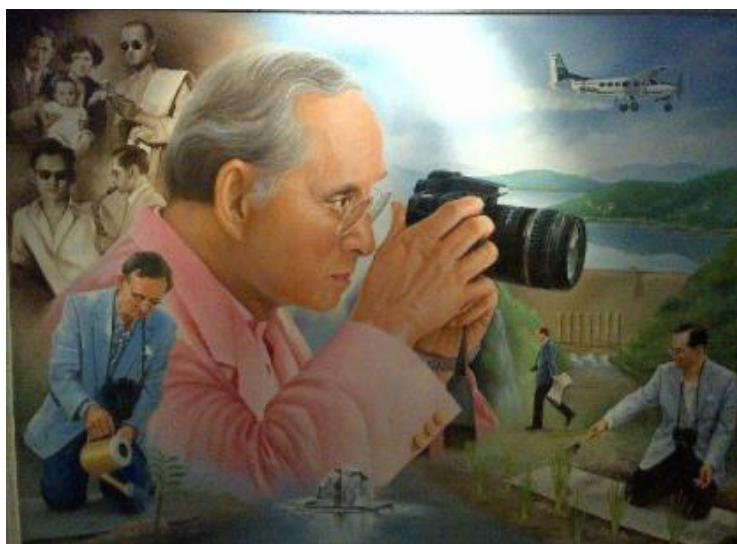
การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นให้ใช้หลัก 3 ประการ สำหรับจัดการทรัพยากรทุกมิติอย่างสมดุลนั้น ต้องเริ่มจากการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คือต้องมีคุณธรรมกำกับความรู้ในการดำเนินชีวิต (2 เงื่อนไขสู่ความพอเพียง) เพื่อให้สามารถช่วยตนเองและยืนอยู่บนขาของตนเองได้อย่างเต็มภาคภูมิ ไม่เขย่งก้าวกระโดดตามผู้อื่น โดยใช้ชีวิตอย่างประมาทตน เป็นเหตุเป็นผล และมีการเตรียมความพร้อมที่ดีเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงโดยไม่ประมาท การที่จะพึ่งตนเองได้จำเป็นต้องมีความรู้อย่างถูกต้องเพียงพอที่จะทำการ และมีหลักการปฏิบัติที่จะไม่ทำให้เกิดโทษ ดังนั้น จึงต้องยึดหลักคุณธรรม ความถูกต้อง เป็นเหตุเป็นผลตามความเป็นจริง ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเองหรือผู้อื่น ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมก่อนประโยชน์ส่วนตัว และต้องมีความเพียรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อป้องกันข้อบกพร่องไม่ให้เกิดขึ้น และพัฒนาปรับปรุงให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

5 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชีวิต

พระบรมราชาวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 ความตอนหนึ่งว่า “การพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพอสมควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นตามลำดับต่อไป”

โรเบิร์ต มันเดล (Rober Mundell) ศาสตราจารย์ที่ได้รับรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ ชาวแคนาดา แสดงปาฐกถาเรื่องโลกาภิวัตน์กับเศรษฐกิจพอเพียงที่มหาวิทยาลัยสยาม เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2550 กล่าวว่า “เศรษฐกิจพอเพียงจำเป็นสำหรับการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศที่มีเศรษฐกิจขนาดเล็กและยังไม่เข้มแข็งพอ สามารถนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้ โดยเริ่มจากการสร้างความเข้มแข็งของภาคครัวเรือนที่เป็นหน่วยย่อยที่สุดของระบบเศรษฐกิจ”

“หากการบริโภคภาคครัวเรือน คือบริโภคอย่างพออยู่พอกิน อย่างมีเหตุมีผลตามอัตภาพจะทำให้ครัวเรือนสามารถสร้างภูมิคุ้มกันด้านเศรษฐกิจครอบครัว คือสร้างการออมภาคครัวเรือนให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นฐานรากที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจ เพราะเมื่อเงินทุนจากต่างประเทศมีพอเพียงต่อการลงทุนก็จะทำให้ภาคธุรกิจลดการพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศ ทำให้การไหลของเงินทุนจากต่างประเทศที่มีความเร็วพอที่จะทำร้ายเศรษฐกิจในประเทศมีการชะลอลง” (เสรี พงศ์พิศ, 2552)

ภาพที่ 6.3 หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : Mkschool team (2559)

หลักสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับบริบทของการพัฒนาได้อย่างกว้างขวาง เพื่อให้เกิดการพัฒนาคนที่สมบูรณ์รอบด้าน การพัฒนาประเทศที่สมดุล และเป็นภูมิคุ้มกันจากภัยคุกคามหรือผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ ในรายงานการพัฒนาคอนของประเทศไทย ปี 2550 ได้เสนอแนวปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

1. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีความสำคัญสำหรับการขจัดความยากจน และการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของคนจน หัวใจสำคัญของการแก้ไขปัญหา คือการให้คนจนหรือชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น

2. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของการสร้างพลังอำนาจของชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อรากฐานของการพัฒนาประเทศ

3. เศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้การยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการทำธุรกิจที่เน้นผลกำไรระยะยาวในบริบทที่มีการแข่งขัน
4. หลักการเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ
5. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน เพื่อปรับปรุงนโยบายต่าง ๆ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และเพื่อวางแผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการเติบโตที่เสมอภาคและยั่งยืน
6. ในการปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนค่านิยมและความคิดเพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา เช่น รักในการทำงาน สนุกกับการเรียนและการสร้างปัญญาให้เกิดแก่ตนเอง เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคมและระบบนิเวศอย่างสมดุล เคารพธรรมชาติและมีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการใช้ชีวิตและปฏิบัติตนของคนในทุกๆระดับ โดยสามารถจำแนกเป็น 3 ระดับคือ (1) ระดับบุคคลและครอบครัว (2) ระดับชุมชน และ (3) ระดับประเทศ แต่ละระดับถูกจำแนกเพื่อให้มีการพัฒนาและบริหารประเทศในลักษณะดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งก่อนที่จะนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ได้ไกลถึงในระดับประเทศนั้น จะต้องเริ่มจากระดับที่เล็กที่สุดอย่างระดับบุคคลและครอบครัวก่อน (The creator, 2559) รายละเอียดดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว

บุคคลมีชีวิตที่แตกต่างกันตามแบบแผนของสังคมที่สลับซับซ้อน เปลี่ยนแปลง และพัฒนาตลอดเวลา และไม่ว่าบุคคลจะมีบทบาทหรือหน้าที่ใดก็สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ได้ เพราะชีวิตความเป็นอยู่ของคนเกี่ยวข้องกับทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และอื่น ๆ การนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อาจจะแตกต่างกันตามหน้าที่ของแต่ละคน และมีความจำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนให้มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว เป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับที่หนึ่ง เป็นแบบพื้นฐานที่เน้นความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว เริ่มต้นจากการเสริมสร้างคนในครอบครัวให้มีการเรียนรู้วิชาการและทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็น เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ สามารถคิด และปฏิบัติบนพื้นฐานของความมีเหตุผล พอเหมาะ พอประมาณกับสถานภาพ บทบาท และหน้าที่ของตนในแต่ละสถานการณ์ มีสติพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจหรือกระทำการใด และเกิดเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำรงชีวิต พร้อมทั้งเสริมสร้างคุณธรรมจนมีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคม และระบบนิเวศอย่างสมดุล สมาชิกครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเอง และตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานได้ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความสามัคคี และมีความพอเพียงในการดำเนินชีวิตด้วยการประหยัดและลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น จนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ (The creator, 2559)

สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (2558) กล่าวถึงการปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสามารถปฏิบัติ ดังนี้ (1) ยึดหลักประหยัด ตัดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ลด ละ ความฟุ่มเฟือยในการซื้อสินค้า (2) ประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพ (3) ไม่แก่งแย่งแสวงหาผลประโยชน์ที่รุนแรงและไม่ถูกต้อง (4) ขวนขวายหางานพิเศษที่สุจริตทำเพื่อให้มีรายได้เพิ่มจนสามารถใช้จ่ายได้พอเพียง และ (5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลด ละ อบายมุขให้หมดสิ้น

ภาพที่ 6.4 เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว
ที่มา : สยามรัฐออนไลน์ (2559)

กรมส่งเสริมการเกษตร (2559) กล่าวถึงวิธีการพัฒนาชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่าบุคคลควรปฏิบัติดังนี้

1. ค้นหาความต้องการของตนเองให้พบว่ามีความต้องการอะไร มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตอย่างไร เช่น ต้องการมีชีวิตที่มีอนาคตก้าวหน้า มีความเป็นอิสระ มีเวลาเพื่อครอบครัวและสังคม มีทรัพย์สินเพียงพอ มีความสุข และหลุดพ้นจากความยากลำบาก

2. การวิเคราะห์ข้อมูลของตนเองและครอบครัว ดังนี้ (1) ศักยภาพของตนเอง เช่น ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ (ทักษะ) ชื่อเสียง ประสบการณ์ ความมั่นคง ความก้าวหน้า สภาพทางการเงิน การสร้างรายได้ การใช้จ่าย การออม คุณธรรมและศีลธรรม และ (2) ศักยภาพของครอบครัว เช่น วิธีการดำรงชีวิต ภาวะเศรษฐกิจของครอบครัว ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี คุณภาพชีวิตของคนในครอบครัว ฐานะทางสังคม ฐานะทางการเงินที่เป็นทรัพย์สินและหนี้สินของครัวเรือน รายได้ และรายจ่ายของครัวเรือน ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดจะทำให้รู้สถานภาพ รู้สาเหตุของปัญหา รู้ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และรู้ผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

3. วางแผนการดำเนินชีวิต โดยที่ (1) พัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้ต่อเนื่อง (ไม่เรียนรู้) สร้างวินัยกับตนเอง โดยเฉพาะวินัยทางการเงิน (2) สร้างนิสัยที่มีความคิดก้าวหน้ามุ่งมั่นในเป้าหมายชีวิต หมั่นพิจารณาความคิด ตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยใช้ความรู้ (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) มีความ

รับผิดชอบตนเอง สังคม และครอบครัว (3) หมั่นบริหารจัดการใจให้มีความซื่อสัตย์ สุจริต รักชาติ เสียสละ สามัคคี เทียงธรรม และมีศีลธรรม (4) ควบคุมจิตใจให้ตนเองประพฤติในสิ่งที่ดีงาม และสร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรือง (5) พัฒนาจิตใจ ให้ลด ละ เลิก อบายมุข กิเลส ตัณหา ความโกรธ และความหลง (6) เสริมสร้าง และฟื้นฟูความรู้ คุณธรรมของตนเอง และครอบครัว เช่น เข้ารับการฝึกอบรม ฝึกทักษะทางวิชาการ หรือ วิชาชีพ หมั่นตรวจสอบ และแก้ไขข้อบกพร่องอยู่เสมอ และ (7) ปรับทัศนคติเชิงบวก

4. จดบันทึกและทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย

5. สรุปผลการพัฒนาตนเองและครอบครัว โดยพิจารณาจาก (1) ร่างกายมีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง (2) อารมณ์ต้องไม่เครียด มีเหตุผล มีความเชื่อมั่น มีระบบคิดเป็นระบบที่เป็นขั้นเป็นตอน มีแรงจูงใจ กล้าคิดกล้าทำ ไม่ท้อถอย หรือหมดกำลังใจเมื่อประสบปัญหาในชีวิต และ (3) สิ่งเหล่านี้ได้ลด ละ เลิกแล้วหรือไม่ ได้แก่ รถป้ายแดง สถานเริงรมย์ และการพนัน เป็นต้น

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว เป็นความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน มีเหตุมีผลตามบทบาทหน้าที่ และรู้จักคิดพิจารณา ก่อนลงมือปฏิบัติสิ่งใด เมื่อใช้ทักษะความรู้ควบคู่กับหลักคุณธรรมในการดำเนินชีวิตแล้ว ก็จะต้องรู้จักให้ รู้จักแบ่งปัน เห็นได้ว่าการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัวจะทำให้สามารถพึ่งพาตนเอง และเริ่มช่วยเหลือคนรอบข้างได้

การประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว

การทำเลียงชีพ (ผลิตและบริการ) อย่างพอเพียง โดยคำนึงถึงทรัพยากรในด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ และความสามารถในการบริหารจัดการทั้งความรู้ เทคโนโลยี ประสิทธิภาพ และศักยภาพของคนและชุมชน แล้วเลือกผลิตสินค้าที่ใช้ทรัพยากร และปัจจัยการผลิต สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของคนและภูมิหลัง โดยคำนึงถึงกรรมวิธีการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดโทษต่อคน สังคม และสิ่งแวดล้อม หรือใช้วิธีการที่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น โดยการทุจริต ผิดกฎหมาย ไม่มีจรรยาบรรณ เพียงเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวอย่างไม่เป็นธรรม รวมถึงการวางแผนทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ การผลิตที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภค คำนึงถึงความคุ้มค่าของการลงทุน และการจัดการความเสี่ยง ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร อดทน และใช้ความรู้ทางวิชาการด้วยความรอบคอบ และระมัดระวังอย่างมีสติ ตลอดจนแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องก่อให้เกิดความรอบรู้ และการเพิ่มพูนปัญญา เพื่อให้ความหน้าอย่างเป็นขั้นเป็นตอน และเกิดความสมดุลในชีวิต

การรักษาทรัพย์อย่างพอเพียง เมื่อแต่ละคนประกอบอาชีพทำมาหากิน ทำให้ได้ทรัพย์มาครอบครอง และใช้เป็นปัจจัยในการบริโภคและดำรงชีพแล้วก็จำเป็นต้องรู้จักรักษาทรัพย์ให้มีใช้นาน ๆ เช่น ทรัพย์ส่วนบุคคลต้องมีการใช้อย่างประหยัด ทะนุบำรุงรักษาสิ่งของให้คงสภาพอยู่คงทน เพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้ยาวนานและคุ้มค่าหรือการมีส่วนร่วมใส่ใจในการดูแลรักษาสาธารณสมบัติ กิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม การรักษาสมดุลของธรรมชาติ การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติ

การบริโภคอย่างพอเพียง คือการใช้ทรัพยากร และการใช้จ่ายทรัพย์อย่างมีธรรมาภิบาล ซึ่งต่างจากความตระหนี่ที่เป็นโทษกับตนเองและสังคม เพราะผู้ที่มีความตระหนี่เป็นบุคคลที่มีความเห็นแก่ตัว แต่ผู้ที่มีความมัธยัสถ์เป็นบุคคลที่รู้จักกาลเทศะในการใช้จ่ายใช้สอย มีความพอประมาณในการใช้จ่ายอย่างสมเหตุสมผล สมดุลกับรายรับและอัตรภาพของตนเอง คำนึงถึงความประหยัด ความจำเป็น และไม่ฟุ้งเฟ้อ หากไม่มีเหตุจำเป็นหรือไม่เหมาะสมก็ไม่ต้องใช้ ไม่ต้องซื้อ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

จากการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างรอบคอบ ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น สังคม และส่วนรวม โดยใช้สติปัญญา พิจารณาตามเหตุผล และความเป็นจริงอย่างไม่เข้าข้างตนเอง (จिरายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ปรียานุช ธรรมปิยา, 2557)

ภาพที่ 6.5 การออมทรัพย์เงินเพื่อตนเองและครอบครัว
ที่มา : Home business of america (2559)

การใช้ทรัพยากรอย่างพอเพียง ควรมีการแบ่งสัดส่วนของทรัพยากรในการใช้จ่ายอย่างเหมาะสม ทั้งเพื่อการดำเนินชีวิตภายในครอบครัว การแบ่งปันเผื่อแผ่แก่ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง การทำบุญตามความเชื่อ และความศรัทธาเพื่อประโยชน์ในภายภาคหน้า การสงเคราะห์ผู้ยากไร้ขัดสนในสังคม ตลอดจนการออม การลงทุน และการทำประกันในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ยึดหลักทางสายกลาง มีการพัฒนาเป็นขั้นตอน และไม่สุดโต่ง เป็นหลักการพัฒนาที่เน้นองค์รวมโดยมุ่งความสุขของบุคคลทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม โดยไม่ปฏิเสธโลกาภิวัตน์ แต่ให้มีความรู้เท่าทัน มีความสามารถรับความผันผวนของการเปลี่ยนแปลง การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทำได้ในทุกระดับ และทุกมิติ ทั้งระดับบุคคลและครอบครัว ระดับชุมชน และระดับประเทศ โดยนำมาพิจารณาใช้ตามความเหมาะสมในแต่ละกรณีให้สอดคล้องกับเงื่อนไข และสถานะที่เผชิญอยู่ เพื่อสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมให้มีการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน

สรุปได้ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ หรือที่เรียกว่า 3 ห่วง ได้แก่ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกันในตัว องค์ประกอบทั้ง 3 ต้องควบคู่กับ 2 เงื่อนไขการปฏิบัติ คือ เงื่อนไขความรู้ ได้แก่ ความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง ส่วนเงื่อนไขคุณธรรม ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน เพียร และสติปัญญา การใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต เป็นการปฏิบัติตนตามหลักการขององค์ประกอบของนิยาม 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องในการดำเนินชีวิตทั้งในระดับบุคคลและครอบครัว ระดับชุมชน และระดับประเทศชาติ

เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน เป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับที่สอง เป็นแบบก้าวหน้าเน้นความพอเพียงในระดับกลุ่มหรือองค์กร คือเมื่อบุคคลและครอบครัว มีความพอเพียงในระดับที่หนึ่งแล้วก็จะรวมพลังกันในกลุ่มหรือสหกรณ์ เพื่อดำเนินงานในด้านการผลิต การตลาด สวัสดิการ การศึกษา

สังคม และศาสนา โดยอาจจะได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยราชการ มูลนิธิ และเอกชน และชุมชนพอเพียง ประกอบด้วย บุคคลและครอบครัวที่ใฝ่หาความก้าวหน้าบนพื้นฐานปรัชญาของความพอเพียง คือมีความรู้และคุณธรรมเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตจนสามารถพึ่งตนเองได้

ภาพที่ 6.6 หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ "บ้านน้ำทรัพย์" จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : OKnation (2556)

เมื่อบุคคลรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมที่สอดคล้องเหมาะสมกับสถานภาพ ภูมิสังคมของแต่ละชุมชน โดยพยายามใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผ่านการร่วมแรงร่วมใจร่วมคิดร่วมทำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลหลายสถานภาพเพื่อสร้างประโยชน์สุขของคนส่วนรวม และความก้าวหน้าของชุมชนอย่างมีเหตุผล โดยอาศัยสติปัญญา ความสามารถของทุกฝ่ายบนพื้นฐานของความซื่อสัตย์สุจริต อดกลั้นต่อการกระทบกระทั่ง ขยันหมั่นเพียร มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และช่วยเหลือแบ่งปันกันระหว่างสมาชิกชุมชน จนนำไปสู่ความสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันที่ดี อันจะนำไปสู่การพัฒนาของชุมชนที่สมดุล พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ กระทบสามารถพัฒนาไปสู่เครือข่ายระหว่างชุมชนต่าง ๆ (The creator, 2559)

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนนั้นถือเป็นการใช้หลักปรัชญาในขอบเขตที่กว้างขึ้นกว่าระดับบุคคลและครอบครัว ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมมือ และร่วมใจจากคนจำนวนมากขึ้น เพื่อร่วมกันทำสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดประโยชน์แก่คนกลุ่มอื่นในชุมชนด้วย ไม่ได้สร้างประโยชน์ให้แต่ตนเองหรือครอบครัวเพียงอย่างเดียว

กรอบแนวความคิดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาคนและชุมชนอย่างยั่งยืน

เสรี พงศ์พิศ (2550) ได้นำเสนอกรอบแนวความคิดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาคนและชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ปรัชญา กรอบ เกณฑ์ และตัวชี้วัด ดังที่ได้แสดงไว้ (ตารางที่ 6.1 และตารางที่ 6.2)

ตารางที่ 6.1 กรอบแนวความคิดพื้นฐานการพัฒนาคนและชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
พอประมาณ	คืนสู่ต้น กำหนดชีวิต	มีคุณธรรม เป็นธรรม ถูกต้อง ดีงาม พออยู่ พอกิน พอใช้	แบ่งปัน ไม่เอาเปรียบคนอื่น ไม่เอาเปรียบธรรมชาติ เอา คุณธรรมนำชีวิต นำธุรกิจการงาน ไม่เอาเงินนำหน้า ปัญญาตามหลัง เงินเป็นบ่าวที่ดี เป็นนายที่เลว “จะ เลือกเงินหรือชีวิต”
	คืนสู่รากเหง้า	รู้คุณค่าที่มาของตนเอง เอกลักษณ์ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	ภูมิใจในกำเนิด ถิ่นฐานบ้านเกิด รากเหง้าเผ่าพันธุ์ บรรพบุรุษ ภูมิใจในของกิน ของใช้พื้นบ้าน กินอยู่ แบบไทย ๆ วิถีไทย เข้าถึงคุณค่ามากกว่ายึดติด รูปแบบ
	มีหลักวิชา	ข้อมูล ความรู้ “รู้เขา รู้ เรา” รู้เท่าทันการ เปลี่ยนแปลง	ไม่ทำตาม ๆ กัน เลียนแบบแต่ไม่เรียนรู้ กินอยู่อย่าง มีข้อมูล อย่างมีคุณภาพ รู้ตัวเอง รู้ท้องถิ่น รู้ ศักยภาพ รู้ “ทุนชุมชน” รู้ปัญหา รู้โลกาภิวัตน์ แสวงหาความรู้ ศึกษาในระดับสูงขึ้นไปตามศักยภาพ ของตนเอง
	มีแผน	ชีวิตคือการลงทุน แผน ชีวิต แผนชุมชน แผน ยุทธศาสตร์ แผนงาน องค์กร	งบประมาณครอบครัว รายรับ รายจ่าย แผนการลงทุน เป็นตัวของตัวเอง ไม่ใช่จะทำอะไรก็ทำ ไม่คว้งง่าย จ่ายเร็ว ไม่เดินห้างอย่างไร้เป้าหมาย มีแผนยุทธศาสตร์ และแผนงานที่มีฐานข้อมูล ความรู้ และหลักคิดที่ดี (ปัญญา)
	เป็นมืออาชีพ	คุณภาพ มั่นคง ยั่งยืน	ทำด้วย “อิทธิบาทสี่” (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) ใจรัก รู้จริง รู้รอบ รู้ลึก และทำดีมีคุณภาพด้วยความ สม่ำเสมอ
มีภูมิคุ้มกัน	ระบบชีวิตที่ดี	ความสัมพันธ์ดีกับทุก คนครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง องค์กร มั่นคง มีเพื่อน ชมรม สมาคม	มีเวลาให้ครอบครัว ไม่บ้างาน หาเงินจนลืมชีวิต มีแผน ชีวิตครอบครัวดี มีสวัสดิการมั่นคง เป็นประโยชน์ต่อ ชุมชน สังคม ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่เอาตัวรอดคนเดียว ไม่เอาแต่ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงพรรคพวก หรืออยู่อย่าง โดดเดี่ยว “ระบบดีทำให้คนทำถูกได้ง่าย ทำผิดได้ยาก”
	ระบบงานที่ดี	“พึ่งตนเอง” ในด้าน การผลิต การบริโภค การแปรรูป การตลาด การออม และระบบ สวัสดิการ	มีเศรษฐกิจชุมชนที่เป็นระบบ ไม่ทำอย่างเดียว 2 อย่าง แต่ 20-30 อย่าง เพื่อตอบสนองความต้องการ ของท้องถิ่น ทั้งเกษตรผสมผสาน วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ SMEs เน้นการบริโภคในท้องถิ่นก่อนพึ่ง ตลาดภายนอกหรือส่งออก
	การจัดการที่ดี	เน้นความสัมพันธ์ เครือข่ายมากกว่า กฎระเบียบและการ ควบคุม มีพรหมวิหารสี่	สร้างแรงบันดาลใจ ใจดี ใจกว้าง ใจสู้ ใจถึง (เข้าใจ- เข้าถึง) มีธรรมาภิบาล บรรษัท โปร่งใส ตรวจสอบได้ ไม่เน้นแต่ผลลัพธ์ ให้ความสำคัญกับกระบวนการ

ตารางที่ 6.2 กรอบแนวความคิดเพื่อการพัฒนาคนและชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัดของเศรษฐกิจพอเพียงที่ควรปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาคนและชุมชนอย่างยั่งยืน			
ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
พอประมาณ	มีคุณธรรม ถูกต้อง ดี งาม	แบ่งปัน ไม่เอาเปรียบคน อื่น ไม่เอาเปรียบธรรมชาติ คุณธรรมนำชีวิต นำธุรกิจ การทำงาน ไม่เอาเงินนำหน้า ปัญญา ตามหลัง (สำหรับครอบครัวและ ชุมชน)	<ul style="list-style-type: none"> • ไม่โกงกิน โกงเวลา โกงทรัพย์สินของผู้อื่น ของ สำนักงาน องค์กร ของส่วนรวม • ใช้สารเคมี เฝ้าขยะ สร้างมลพิษ ตัดไม้ทำลายป่า ทำ ให้แหล่งน้ำ อากาศและสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ • ไม่เอาเปรียบผู้อื่นในเรื่องทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ไม่ เอาทรัพยากรสาธารณะมาเป็นของตนเอง • ไม่ขายของเอากำไรเกินควร แลกเปลี่ยนแบบไม่เป็น ธรรม • ปฏิบัติธรรม ร่วมกิจกรรมทางสังคม งานบุญ ประเพณี ทำบุญบ้างหรือไม่ ทั้งชุมชนพร้อมเพียงกัน หรือไม่ • แบ่งปันรายได้ของตนเอง ของกลุ่ม องค์กรให้คน อื่น ให้ชุมชน ให้สังคมบ้างหรือไม่ • พ่อแม่เป็นตัวอย่างทางคุณธรรมให้ลูกหรือไม่ สอน ลูกเรื่องคุณธรรมหรือไม่หรือเลี้ยงลูกด้วยเงิน ด้วยทีวี ด้วยวัตถุ • ครูอาจารย์เป็นตัวอย่างที่ดีให้ศิษย์หรือไม่ หรือสอน แต่ไม่ทำ • ผู้นำชุมชนเป็นผู้นำที่ดี เป็นธรรม เป็นตัวอย่างที่ดีให้ ชุมชนหรือไม่ • เคารพกฎระเบียบของสังคมหรือไม่ กฎจราจร การ เสียภาษี และกฎหมายต่าง ๆ รวมทั้งระเบียบปฏิบัติ ข้อตกลงต่าง ๆ ยืมเงินกลุ่มแล้วจ่ายดอกเบี้ยและคืน เงินตามกำหนดหรือไม่
	รู้จักตัวเอง รู้ รักเหง้า ภูมิใจ เชื้อม่น	รู้คุณค่าที่มาจากตนเอง เอกลักษณ์ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ภูมิใจกำพืด ถิ่น ฐานบ้านเกิด รักเหง้า เผ่าพันธุ์ บรรพบุรุษ ภูมิใจ ในของกิน ของใช้พื้นบ้าน กินอยู่แบบไทย ๆ วิถีไทย เข้าถึงคุณค่ามากกว่ายึด ติดรูปแบบ	<ul style="list-style-type: none"> • การใช้จ่ายในครัวเรือนกินตัวกินรายได้หรือไม่ ฟุ่มเฟือยมากน้อยเพียงใด ประเมินตนเองอย่างเป็น กลางหรือไม่ ลดค่าใช้จ่ายบางอย่างลงได้หรือไม่ เช่น ค่าน้ำมันรถ ค่าโทรศัพท์ ของกินของใช้ ของฟุ่มเฟือย เหล้า หวย อบายมุข ลด ละ เลิกได้หรือไม่ • มีความสามัคคี ร่วมมือกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาก น้อยเพียงใด หรือมีแต่การแข่งขันชิงดีชิงเด่น ขัดแย้ง กันมาก • ครอบครัว ชุมชน กลุ่ม องค์กรในชุมชนไม่ลงทุนทำ โครงการหรือกิจกรรมที่ใหญ่เกินตัว ต้องลงทุนมาก เกินไป ต้องกู้หนี้ยืมสินและเสี่ยงมากเกินไป ทำให้มี ปัญหาความเครียด ปัญหาไม่มีเวลาให้ครอบครัว สนใจ แต่รายได้ กำไรทางการดำเนินการ

ตารางที่ 6.2 (ต่อ)

กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัดของเศรษฐกิจพอเพียงที่ควรปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาคนและชุมชนอย่างยั่งยืน			
ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
			<ul style="list-style-type: none"> • ลูกหลานเคยกราบพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย อย่างน้อยปีละครั้ง ปีใหม่ สงกรานต์หรือวันเกิดท่านหรือไม่ • อายุใหม่ที่จะบอกว่าพ่อแม่เป็นใคร คนบ้านไหน จังหวัดไหน ภูมิใจในบุพการีและถิ่นฐานบ้านเกิดหรือไม่ • รู้จักประวัติความเป็นมาของบ้านเกิด ของบรรพบุรุษของตนหรือไม่ มีการศึกษารวบรวม เรียบเรียง ประวัติศาสตร์หมู่บ้านของตนเองหรือไม่ • กินพืชผักอาหารพื้นบ้านแบบรู้คุณค่า ใช้ข้าวของเครื่องใช้พื้นบ้านแบบไทย ๆ บ้างหรือไม่ • สนใจเรียนรู้ ศึกษาคุณค่าความหมายของภูมิปัญญาไทยบ้างหรือไม่ มีการรวบรวมและการสืบทอด ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากคนเฒ่าคนแก่ ผู้รู้ ปราชญ์ท้องถิ่นไปสู่คนรุ่นต่อไปหรือไม่ • พ่อแม่เคยสอนลูกให้เข้าใจเรื่องเหล่านี้หรือไม่ ทำตัวเป็นแบบอย่างให้ลูกหรือไม่ • โรงเรียนให้ท้องถิ่นสอนเรื่องเหล่านี้ให้นักเรียน นักศึกษาหรือไม่ อย่างไร เพียงใด ตระหนักในเรื่องเหล่านี้ คลุกคลี ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสังคม มีปฏิสัมพันธ์และช่วยเหลือ ชุมชนและท้องถิ่นหรือไม่ • ชุมชนจัดให้มีงานบุญ งานประเพณี พิธีกรรมท้องถิ่นอย่างพร้อมเพรียงกันหรือไม่ หรือทำไปด้วยรู้คุณค่าหรือเพียงพอเพื่อจะได้มีการฉลอง ได้ขายของ ได้กินเหล้า • รวบรวม เรียบเรียงประวัติศาสตร์หมู่บ้านของตนเองหรือไม่
	มีชีวิตเรียบง่าย พออยู่พอกิน พอใช้ เชื่อมมัน	ไม่หน้าใหญ่ ไหลตามกระแส รู้จักกาลและเทศะ มีความสุขตามอัตภาพ ขนาดปริมาณที่พอดี ไม่มากเกินไป ไม่ใหญ่เกินไป ไม่ติดแบรนด์ คิดแต่สร้างภาพ ไม่ไหลตามกระแส ตามโฆษณา บ้าบริโภคนิยม	<ul style="list-style-type: none"> • จัดงานบวช งานศพ งานแต่งงาน งานบุญ แบบไม่ให้น้อยหน้าคนอื่น แม้จะต้องเป็นหนี้สินมากมายหรือไม่ ทำเพียงเพื่อเอาหน้าและไม่น้อยหน้าคนอื่นหรือไม่ • ซื่อซื่อของเครื่องใช้ รถยนต์ เสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า แพงเกินตัวหรือไม่ • ชอบควักจ่ายเร็วจนเป็นหนี้สินมากมาย สร้างวงจรอุบาทว์ให้ตนเองแบบเอาของนี้ไปใส่กองโน้น เอาบัตรนี้ไปจ่ายบัตรโน้น เวียนไปเวียนมาแบบหาทางออกไม่ได้ • สำรวจปริมาณเสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้าในตู้เสียใหม่ ว่ามากเกินไปหรือไม่

ตารางที่ 6.2 (ต่อ)

กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัดของเศรษฐกิจพอเพียงที่ควรปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาคนและชุมชนอย่างยั่งยืน			
ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
			<ul style="list-style-type: none"> • หน้าใหญ่ในการกิน การแต่งตัว เครื่องประดับ แม้จะต้องซื้อแพง ๆ ใส่แค่ปละหนกียอม • ชอบอวดร่ำอวดรวย ขึ้นเหลา เข้าโรงแรมหรูเพื่อให้ดูดี ชอบเข้าเมืองเข้าอำเภอ เดินห้าง ชอบปิ้ง ไปเมืองนอกไม่ต้องกั้สหกรณ์ กั้ธนาคาร ขอให้ได้ไป ได้ถ่ายรูปมาอวดคนอื่น • ดิดแพชั่น ไหลตามกระแส เปลี่ยนข้าวของตามโฆษณา กลั้วน้อยหน้าคนอื่นหรือไม่รู้เท่าทันเล่ห์ โฆษณาบ้าเลือด • ทำงานหาเงินแบบเอาเป็นเอาตายจนไม่มีเวลาให้ครอบครัวหรือไม่ ตื่นขึ้นมาคิดแต่เรื่องจะหาเงินจะรวย • เคยตั้งคำถามให้ตัวเองบ้างหรือไม่ว่าความสุขคืออะไร ทำอย่างไรจึงจะมีความสุข มีอะไรมากกว่าเงิน • พ่อแม่เป็นตัวอย่างที่ดีให้ลูกในการดำเนินชีวิตหรือไม่ การใช้จ่าย การกิน การอยู่ ไปกินข้าวนอกบ้าน สั่งอาหารเต็มโต๊ะ กินทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ ช่วยให้ลูกเข้าใจหรือไม่ว่าควรเลือกอะไรระหว่าง “เงินกับชีวิต” • ชุมชนทำอะไรเกินตัว ลงทุนก่อสร้างทางวัดถุกมากเกินไป ไม่ได้สนใจการพัฒนาคน พัฒนาคุณภาพชีวิต • ชุมชนสร้างค่านิยมผิด ๆ ในเรื่องการแข่งขันกันมีบ้านใหญ่ ๆ รถยนต์คันโต ๆ ข้าวของเครื่องใช้หรูหรา ราคาแพง • ผู้นำปล่อยให้มีการโฆษณาและขายของมากเกินไป (บางแห่งมีตลาดนัดเกือบทุกวัน) หรือไม่ มีการจัดงานบุญ งานประเพณี แบบหาเหตุผลได้เสมอ บ่อยเกินไปหรือไม่
มีเหตุผล	มีหลักวิชา	กินอยู่อย่างมีข้อมูล อย่างมีคุณภาพ ตัดสินใจด้วยข้อมูล ความรู้ “รู้เขา รู้เรา” รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ไม่ตาม ๆ กัน รู้ตัวเอง รู้ท้องถิ่น รู้ศักยภาพ รู้ “ทุนชุมชน” รู้ปัญหา รู้โลกาภิวัตน์ แสวงหาความรู้ ศึกษาในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพของตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> • สนใจหาข้อมูลของกินของใช้ที่ซื้อจากตลาดหรือไม่ ว่ามีคุณค่าอาหาร สารเคมีตกค้าง องค์กรประกอบต่าง ๆ เพียงใด • สนใจติดตามข่าวสารบ้านเมือง สนใจอ่านหนังสือหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารให้ทันโลกหรือไม่ • ชอบดูแต่ละครทีวี เกมโชว์ รายการบันเทิง ไม่สนใจรายการที่มีสาระ และความรู้หรือไม่ • มีข้อมูลความรู้เรื่องทุนของท้องถิ่นหรือไม่ หรือชอบแต่แบบคนอื่น เห็นเขาทำอะไรรวยก็ทำตามเขา เข้าใจหรือไม่ว่าทุนทรัพยากรมีอะไรบ้าง ทุนทางปัญญาและทุนทางสังคมหมายถึงอะไร มีอะไรบ้าง

ตารางที่ 6.2 (ต่อ)

กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัดของเศรษฐกิจพอเพียงที่ควรปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาคนและชุมชนอย่างยั่งยืน			
ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
			<ul style="list-style-type: none"> สนใจหาความรู้และลงมือทำกินทำใช้เองบ้าง โดยไม่ต้องซื้อหมดทุกอย่างหรือไม่ เช่น ทำน้ำยาล้างจานเอง ปลุกพริก มะเขือ ผักสวนครัว ทดแทนการซื้อจากตลาดบ้าง ถ้ามีที่ดินหรือที่ว่าง พยายามชวนขยายหาความรู้ การฝึกอบรม การเรียนต่อตามศักยภาพหรือไม่ หรือคิดว่าพอแล้วทุกอย่าง ไปร่วมการประชุมหรือการอบรมสัมมนาบ้างหรือไม่ เมื่อมีโอกาส ชุมชนจัดให้มีการเรียนรู้ตามความต้องการของชาวบ้านมากน้อยเพียงใด มีการเรียนระดับประถม มัธยม อุดมศึกษาในท้องถิ่น หรือใกล้บ้านสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ (กศน.) หรือไม่ มีการจัดการไปศึกษาดูงานต่างถิ่น ต่างจังหวัด ต่างภาคบ้างหรือไม่ (ไปดูงานจริง ๆ ไม่ใช่ไปเที่ยว) มีการจัดเวทีการพบปะ ประชุม แสวงหากันภายในชุมชนบ้างหรือไม่ หรืออยู่แบบตัวใครตัวมัน แทบไม่เคยพบกัน มีการเรียนรู้เพื่อค้นหาทุนของท้องถิ่น ทุนทรัพยากร ทุนความรู้ภูมิปัญญา ทุนทางสังคมอย่างเป็นระบบหรือไม่ ถ้าที่ย่อมมีการนำมาใช้ ถ้านำมาใช้มีอะไรบ้าง เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจสังคม การทำมาหากินของชุมชน
	มีแผน	มีแผนชีวิต ครอบครัว แผนชุมชน แผนยุทธศาสตร์ แผนงานองค์กร แผนงบประมาณ ครอบครัวยุทธศาสตร์ รายรับ รายจ่าย หนี้สิน แผนการลงทุน แผนเศรษฐกิจพอเพียง	<ul style="list-style-type: none"> ครอบครัวทำบัญชีครัวเรือนหรือไม่ รายรับ รายจ่าย หนี้สิน แผนงบประมาณประจำปี แผนการศึกษาของตนเอง ของลูก แผนชีวิตว่าจะกินจะอยู่อย่างไร ชุมชนมีแผนแม่บทชุมชนซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้แล้วได้ข้อมูลรายรับรายจ่าย หนี้สิน ข้อมูลประวัติความเป็นมาของตนเอง ข้อมูลทุนต่าง ๆ ในชุมชน ข้อมูลปัญหาและความต้องการของชุมชนหรือไม่ มีแผนการลดพนักงาน แผนการใช้จ่ายค่าน้ำมัน ค่า น้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์อย่างเป็นระบบหรือไม่ มีแผนการลดอบายมุข เหล้า บุหรี่ สิ่งไม่ดีต่าง ๆ เพื่อลดค่าใช้จ่าย และเพื่อให้สุขภาพดีขึ้น ครอบครัวอบอุ่นขึ้น

ตารางที่ 6.2 (ต่อ)

กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัดของเศรษฐกิจพอเพียงที่ควรปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาคนและชุมชนอย่างยั่งยืน			
ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
			<ul style="list-style-type: none"> • แผนการลงทุน มีการทำข้อมูล การศึกษาความเป็นไปได้ที่ตีพอก่อนจะลงทุนทำอะไรหรือไม่ • มีการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนอย่างมีหลักวิชาการหรือไม่ • มีข้อมูลและหลักในการทำแผนยุทธศาสตร์ขององค์กร หน่วยงาน ที่รับผิดชอบหรือไม่ (อบต. เทศบาล) หรือทำแบบนั่งเทียนเขียนแผน หรือไปลอกแผนคนอื่นเปลี่ยนแต่เพียงตัวเลข • แผนการออมและการสร้างสวัสดิการให้ตนเองและครอบครัวมีหรือไม่ สำหรับหน่วยงานที่ดูแลมีหรือไม่ • แผนเศรษฐกิจพอเพียง วางเป้าหมายและวิธีการจัดการชีวิตแบบ “เล็ก ลด ทดแทน” ให้ได้หนึ่งในสี่ อะไรที่เล็กได้ ลดได้ หรือทำเพื่อทดแทนการซื้อจากตลาดหรือการขอจากคนอื่น หรือขอให้คนอื่นช่วย • มีแผนแม่บทชุมชนที่เป็นภาพฝัน และมีแผนงานโครงการ กิจกรรมที่ทำได้จริง และเริ่มต้นจากตนเอง จากทุนของตนเองที่มีอยู่ หรือทำแผนเพื่อไปของบประมาณจากรัฐหรือภายนอกอย่างเดียว
	เป็นมืออาชีพ	คุณภาพ มั่นคง ยั่งยืน “อิทธิบาทสี่” (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) ใจรัก รู้จริง รู้อุป รู้ลึก ทำดีมีคุณภาพด้วยความสม่ำเสมอ	<ul style="list-style-type: none"> • ทำงานด้วยความรู้ความสามารถแบบคนรู้จริงหรือไม่ มีความพยายามเรียนรู้ พัฒนาตนเองหรือไม่ ไม่ว่าจะอาชีพอะไร เกษตรกรก็ต้องรู้จริงในฐานะเกษตรกร อาชีพอะไรก็ต้องรู้จริงในอาชีพของตนเอง • มีความสม่ำเสมอ หรือว่าเดี๋ยวดีเดี๋ยวร้าย ฝึเข้าฝึออก ทำงานตามอารมณ์ อยากทำก็ทำหรือไม่ • ไม่ทำอะไรแบบชั่วคราว แต่ทำด้วยความมั่นคง ให้เกิดความยั่งยืนหรือไม่ เช่น พอมีงบก็ทำ ไม่มีก็เลิก มีคนมาส่งเสริมก็ทำ ไม่มีคนส่งเสริมก็ไม่ทำ • มีความสุข รัก ชอบ ในสิ่งที่ทำหรือไม่ หรือทำไปด้วยความทุกข์ ฝืนใจทำ • ทำด้วยหลักการที่ดี มีข้อมูล ความรู้ และมี “ปัญญา” อันเป็นรากฐานของการมีชีวิตและการทำงานที่ดี • ทำอะไรแบบมี “มาตรฐาน” หรือไม่ หรือขึ้นลงตามใจชอบ หรือพวกมากลากไป • ทำอะไร วางแผนอะไรแบบแยกแยะมีระยะสั้น กลาง ระยะยาวหรือไม่ หรือทำอะไรแบบเฉพาะหน้า หรือหวังแต่ผลที่ได้ ผลประโยชน์ส่วนตัวและพรรคพวก

ตารางที่ 6.2 (ต่อ)

กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัดของเศรษฐกิจพอเพียงที่ควรปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาคนและชุมชนอย่างยั่งยืน			
ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
มีภูมิคุ้มกันที่ดี	ระบบชีวิตที่ดี	ครอบครัวอบอุ่น มีความมั่นคงในชีวิต ลูกได้รับการเลี้ยงดูที่ดี ลูกมีการศึกษาที่ดี	<ul style="list-style-type: none"> มีการจัดการชีวิตที่ดีหรือไม่ หรือเอาแต่ทำงานหารู้งานค่า รู้จักจัดเวลาพักผ่อนแบบพอเพียง มีเวลาให้ครอบครัว มีเวลาออกกำลังกายคลายเครียด มีเวลาไปสังสรรค์ พบปะเพื่อนฝูง มีเวลาไปทำบุญ ครอบครัวช่วยเหลือกันทำมาหากิน เลี้ยงลูก ดูแลบ้านเรือนหรือไม่ หรือคนหนึ่งทำแทบตาย คนหนึ่งไม่ทำอะไร ได้แต่กินกับนอน ดูทีวี มีการจัดการเรื่องเศรษฐกิจในครอบครัวดีหรือไม่ มีระบบการใช้จ่าย มีความมั่นคง หรือมีหนี้สินเต็มไปหมด มีแต่กู้ ๆ ยืม ๆ จากชาวบ้านเขาไปทั่ว ไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ระบบการจัดการการใช้จ่ายไม่ดี มีการดูแลการเรียนของลูกทั้งในระบบในโรงเรียน นอกโรงเรียน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของลูกเพียงใด โดยไม่บังคับหรือสร้างความกดดันให้ลูกจนเกินไป เช่น การเรียนว่ายน้ำ ดนตรี กีฬา การติดยุติพิเศษ ฯลฯ มีการพูดคุยเรียนรู้ร่วมกับลูกหรือไม่ มีการวางแผนอนาคตให้ลูกหรือไม่ เช่น ออมให้ลูกตั้งแต่เกิด เพื่อเป็นทุนการศึกษา หรือการปลูกต้นไม้ให้ลูกจำนวนหนึ่งเพื่อให้เป็นทุนสร้างบ้านเมื่อแต่งงาน จะได้ไม่ไปตัดไม้ในป่า (กรณีตัวอย่างบ้านนาอีสาน)
	ระบบเศรษฐกิจสังคม ชุมชนท้องถิ่นที่ดี	ชุมชนเข้มแข็ง มีระบบเศรษฐกิจชุมชน สวัสดิการชุมชน เครือข่ายชุมชน เครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน เกษตรผสมผสาน สหกรณ์ SMEs เน้นการผลิตเพื่อบริโภคในท้องถิ่นก่อนพึ่งตลาดภายนอกหรือส่งออก	<ul style="list-style-type: none"> มีระบบการเรียนรู้ร่วมกันด้วยการทำแผนแม่บทชุมชนหรือไม่ และทำตามหลักของ “ประชาพิสัย” ซึ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ ไม่ใช่เน้นการได้แผน ซึ่งอาจไม่ได้ผลหรือมีแผนอยู่แล้ว แต่ชุกไว้ที่ไหนก็ไม่รู้ ชุมชนมีระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นหรือไม่ หรือมีแต่โครงการ เพราะมีเงินอัดฉีด เงินหมดก็เลิก กลุ่มเศรษฐกิจชุมชน (ทำมากกว่าสิบอย่าง) ที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น ลดค่าใช้จ่ายในการซื้อจากภายนอกกลงได้ “หนึ่งโนสี่” หรือว่าทำเพียงอย่างเดียวสองอย่างแบบเอาเป็นเอาตาย ไม่มีฐานระบบเศรษฐกิจของชุมชน ถ้าเป็นเกษตรกร มีการทำเกษตรผสมผสานหรือไม่ มีการติดตามผลและประเมินผลได้หรือไม่ว่าสามารถลดค่าใช้จ่ายได้ไม่น้อยกว่า “หนึ่งโนสี่” หรือปลูกแต่พืชเดียว ไม่ข้าวก็มัน ไม่มันก็ยาง ไม่ยางก็ข้าวโพด มีการจัดการเรื่องวิสาหกิจชุมชนที่ดีหรือไม่ หรือว่ามีแต่ “ธุรกิจชุมชน” ซึ่งมีแต่คนไม่กี่คนที่ได้ประโยชน์

ตารางที่ 6.2 (ต่อ)

กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัดของเศรษฐกิจพอเพียงที่ควรปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาคนและชุมชนอย่างยั่งยืน			
ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
			<p>คนส่วนใหญ่เป็นเพียงผู้บริโภคเท่านั้น (วิสาหกิจชุมชนต้องมีปัจจัย 7 ประการ ถ้าไม่มีก็ไม่ใช่วิสาหกิจชุมชน)</p> <ul style="list-style-type: none"> • มีการลงทุนวิสาหกิจชุมชนหรือโครงการของส่วนรวมแบบเกินตัวและแบบเสี่ยงเกินไปหรือไม่ • มีการจัดการ 5 อย่าง อย่างไร ข้าว อาหาร สมุนไพรของใช้ ปุ๋ย ถ้าหากจัดการเป็นการวัดได้ไม่ยาก เพราะจาก 5 จะกลายเป็น 15, 25, 50 ได้ไม่ยาก เพราะจะเกิดการจัดการแปรรูปหลากหลายรูปแบบและเชื่อมโยงกันหมด • มีการประกอบการขนาดกลางขนาดย่อม (SMEs) หรือไม่ มีประสิทธิภาพและยังประโยชน์ให้ชุมชนเพียงใด • ชุมชนมีระบบสวัสดิการที่พึ่งตนเองได้มากน้อยเพียงใด มีการออม มีสวัสดิการ “เกิด แก่ เจ็บ ตาย” ทุนการศึกษา ความช่วยเหลือเมื่อมีภัยธรรมชาติ เหตุฉุกเฉิน และอื่น ๆ มากน้อยเพียงใด • ชุมชนมีระบบทุนของตนเองหรือไม่ การออม การสร้างสวัสดิการ ส่งเสริมการลงทุนในวิสาหกิจชุมชน • ชุมชนมีระบบสุขภาพของตนเองหรือไม่ อย่างไร “สร้างดีกว่าซ่อม” มีกิจกรรมอะไรบ้าง • มีเครือข่ายชุมชนอย่างน้อยในระดับตำบลหรือไม่ เครือข่ายเพื่อจัดการผลิต การบริโภค การตลาด การจัดการเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง เครือข่ายผู้นำเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ของตำบล รวมถึงเครือข่ายกับตำบล ชุมชนอื่น ๆ จังหวัดอื่น ภาคอื่น มีหรือไม่ มีการไปมาหาสู่สม่ำเสมอระหว่างเครือข่ายหรือไม่ หรือเพียงปีละหน • มีระบบการจัดการเรื่องการเรียนรู้ การพัฒนาคนหรือไม่ มีศูนย์การเรียนรู้ มีการฝึกอบรมในเรื่องอะไรหรือไม่ มีการส่งเสริมให้คนไปเรียนในระดับอุดมศึกษาหรือไม่ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ • ชุมชนมีระบบการป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธีอย่างไร ความสมานฉันท์ทำกันอย่างไร มีผู้มีอิทธิพล ผู้กว้างขวางที่เอาเปรียบผู้อื่นหรือไม่ แก้ไขอย่างไร ระบบอุปถัมภ์ยังคงอยู่มากน้อยเพียงใด • การซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งในทุกระดับมีหรือไม่ มีระบบป้องกันระยะสั้น ระยะยาวอย่างไร

ตารางที่ 6.2 (ต่อ)

กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัดของเศรษฐกิจพอเพียงที่ควรปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาคนและชุมชนอย่างยั่งยืน			
ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
	ระบบการจัดการองค์กรที่ดี	อบต. เทศบาล องค์การ หน่วยงานในชุมชน มีธรรมาภิบาล ระบบการจัดการที่ดี มีผู้นำและผู้ตามที่ดี ผู้นำสร้างแรงบันดาลใจ ทำให้ทุกคนใจดี ใจกว้าง ใจสู้ ใจถึง (เข้าใจ-เข้าถึง)	<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยงาน องค์กรมีคุณธรรม คุณภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้หรือไม่ • มีระบบที่ดี กฎระเบียบเอื้อต่อการทำงานเป็นทีม ไม่เอาแต่แข่งขันกันเอง แต่ร่วมมือหรือไม่ “ระบบดีทำให้คนทำถูกได้ง่าย ทำผิดได้ยาก” • เป็นผู้นำที่ดีหรือไม่ ผู้ที่สร้างแรงบันดาลใจมากกว่า บังคับ มากกว่าเน้นการใช้กฎระเบียบ ชูเชิญ ลงโทษ หรือว่าเน้นที่การสร้างความสัมพันธ์กับพนักงาน เจ้าหน้าที่ และระหว่างพวกเขา และกับลูกค้า ภาคี นอกองค์กร • มีการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรหรือไม่ หรือปล่อยให้พนักงาน เจ้าหน้าที่แอบไปลงทะเบียนเรียนปริญญาตรี โท เอก เอาเอง ไม่ส่งเสริมแล้วยังกีดกันหรือไม่ • มีการส่งเสริมการฝึกอบรมระยะสั้น ระยะยาวให้พนักงาน เจ้าหน้าที่อย่างพอเพียง และถ้วนหน้าหรือไม่ • เจ้าหน้าที่ พนักงาน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ องค์กรหรือไม่อย่างไร มีธรรมาภิบาลหรือไม่ • สร้างระบบที่เป็นหลักประกันความมั่นคงของ หน่วยงานอย่างไร • มียุทธศาสตร์องค์กรหรือไม่ เน้นผลลัพธ์มากเกินไป จนละเลยกระบวนการหรือไม่ • มีการทำงานแบบบูรณาการหรือไม่ หรือต่างคนต่าง สร้างอาณาจักรในฝ่ายกองงานของตนเอง • มีระบบการวัดผล ประเมินผลองค์กร และบุคลากร อย่างไม่เป็นธรรมหรือไม่ • พนักงาน เจ้าหน้าที่ทำงานอย่างมีความสุขหรือไม่ ได้รับความเป็นธรรมหรือไม่ มีการเลือกปฏิบัติหรือไม่

ที่มา : เสรี พงศ์พิศ (2550)

เศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศ

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับที่สาม เป็นการต่อยอดจาก ความพอเพียงในระดับกลุ่มหรือองค์การ เป็นแนวคิดและแนวทางในการเชื่อมโยงการดำเนินการด้าน ต่าง ๆ อย่างเป็นเครือข่าย เริ่มตั้งแต่ทุกคนในประเทศไปจนถึงหน่วยงาน และองค์การทั้งภาครัฐและ เอกชน เศรษฐกิจพอเพียงระดับที่สาม เป็นขั้นสุดท้ายของเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่เน้นความ พอเพียงในระดับเครือข่าย คือการร่วมมือกับหน่วยงานทุกภาคส่วนเพื่อสร้างระบบเครือข่ายการติดต่อ

ร่วมมือกันทั้งด้านการลงทุน การผลิต การตลาด การจำหน่าย และการบริหารจัดการ ซึ่งถือเป็นการขยายขอบเขตความหลากหลายทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

แผนการบริหารจัดการในระดับประเทศ เน้นส่งเสริมให้บุคคลและชุมชนต่าง ๆ มีวิถีปฏิบัติ มีความร่วมมือ และการพัฒนาในสาขาต่าง ๆ ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและดำเนินการตามแผนอย่างรอบคอบเป็นขั้นตอน เริ่มจากการวางรากฐานประเทศให้มีความพอเพียง โดยส่งเสริมให้ประชาชนสามารถอยู่อย่างพอมีพอกินและพึ่งพาตนเองได้ มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร เอื้อเฟื้อแบ่งปัน ใช้สติปัญญาในการตัดสินใจ และการดำเนินชีวิต พร้อมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มคนจากหลากหลายภูมิสังคม อาชีพ ความคิด และประสบการณ์ เพื่อสร้างความเข้าใจและรู้ความเป็นจริงระหว่างกันของคนในประเทศ นำไปสู่ความสามัคคีและจิตสำนึกที่จะร่วมแรงร่วมใจพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของคนในประเทศอย่างเป็นขั้นเป็นตอน (The creator, 2559) การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับประเทศ ต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในกลุ่มและองค์การ หรือแม้แต่ในครอบครัวเพื่อร่วมกันทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ

การจำแนกเศรษฐกิจพอเพียงใน 3 ระดับ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาที่เริ่มต้นจากหลักการพึ่งพาตนเอง เป็นการพัฒนาตนเองให้มีความเข้มแข็งเป็นอิสระ แล้วจึงค่อย ๆ พัฒนาเป็นการแลกเปลี่ยน การรวมกลุ่มช่วยเหลือกัน และนำไปสู่การพึ่งพากัน สงเคราะห์เกื้อกูล ร่วมมือกัน และประสานกับโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ การพัฒนาต้องระเบิดจากภายใน คือต้องเกิดที่จิตใจของบุคคล และภายในครัวเรือนภายในชุมชน ส่วนในระดับชาตินั้นรัฐในฐานะที่เป็นผู้ได้รับมอบหมายในการพัฒนาและบริหารประเทศ ตั้งแต่คณะรัฐบาล ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ทั้งหลาย ต้องมีคุณธรรม ถือและปฏิบัติอยู่ในศีลมีธรรมาภิบาลเป็นหลัก

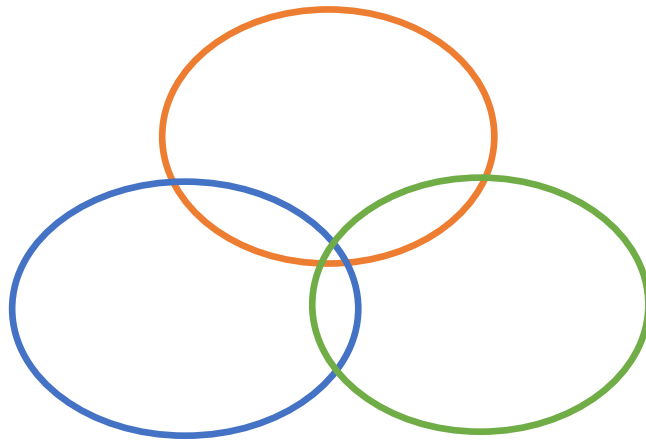
ใบงานที่ 6.1

เรื่อง : หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

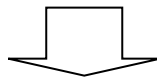
งานที่มอบหมาย : ให้นักศึกษาอธิบายองค์ประกอบของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงในไดอะแกรม

3 ท่วง 2 เงื่อนไข

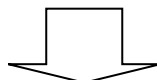

เงื่อนไข.....
.....

เงื่อนไข.....
.....

.....
.....

.....
.....

ชื่อสกุล.....รหัสประจำตัว.....

ระดับชั้น/กลุ่ม.....ภาควิชา.....

ใบงานที่ 6.2

เรื่อง : ความพอเพียงกับการพัฒนาตนเอง

งานที่มอบหมาย : ให้นักศึกษาอธิบายการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้สำหรับการพัฒนาชีวิตในด้านต่าง ๆ

การวางแผนการดำเนินชีวิต.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การหาเลี้ยงชีพอย่างพอเพียง.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การบริโภคอย่างพอเพียง.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ชื่อสกุล.....รหัสประจำตัว.....

ระดับชั้น/กลุ่ม.....ภาควิชา.....

แบบฝึกหัดหน่วยที่ 6

ตอนที่ 1

ให้นักศึกษาเขียนข้อความที่เป็นคำตอบลงในช่องว่างของแต่ละข้อคำถาม จำนวน 5 ข้อ

ข้อ 1. อธิบายความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อ 2. นิยาม “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” หมายถึงอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อ 3. อธิบายการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อ 7. อธิบายหลักสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับการพัฒนาคน และพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุล

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 ให้นักศึกษาทำเครื่องหมายถูก (✓) หน้าข้อความที่อธิบายถูกต้อง และทำเครื่องหมายผิด (✗) หน้าข้อความที่อธิบายไม่ถูกต้อง จำนวน 10 ข้อ

- ข้อ 1. หัวใจของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ทางสายกลาง
- ข้อ 2. การยึดหลักทางสายกลาง คือการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเคร่งครัด
- ข้อ 3. เหตุการณ์ที่ทำให้คนไทยหันมาให้ความสำคัญกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจัง คือวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2517
- ข้อ 4. พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2517
- ข้อ 5. การรักษาทรัพย์อย่างพอเพียง คือการใช้อย่างประหยัด และทนุบำรุงรักษาสิ่งของให้คงสภาพอยู่คงทน
- ข้อ 6. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญในเรื่องความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ
- ข้อ 7. การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม
- ข้อ 8. การบริโภคอย่างพอเพียง คือการใช้จ่ายอย่างสมเหตุสมผล สมดุลกับรายได้และอัตภาพของตนเอง โดยคำนึงถึงความประหยัด และความจำเป็น
- ข้อ 9. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานให้คนสร้างอำนาจในการแสวงหาผลประโยชน์ให้กับพวกพ้องในชุมชน
- ข้อ 10. รรงานทำงานหามรุ่งหามค่ำ จนไม่มีเวลาพักผ่อน และไม่มีเวลาออกกำลังกายเพื่อคลายเครียด แสดงว่ารรงานไม่ได้นำองค์ประกอบของภูมิคุ้มกันในตัวมาประยุกต์ใช้

ตอนที่ 3

ให้นักศึกษาอ่านข้อความในแต่ละข้อคำถาม และทำเครื่องหมายกากบาท (X) ทับลงในข้อคำตอบ (ก ข ค หรือ ง) ที่ถูกที่สุดเพียงคำตอบเดียว จำนวน 10 ข้อ

ข้อ 1. “เศรษฐกิจพอเพียง” สอดคล้องกับข้อความใด

- ก. Sufficiency Economy
- ข. Community Economy
- ค. Self Sufficiency of Economy
- ง. Philosophy of Sufficiency Economy

ข้อ 2. แนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเริ่มต้นเมื่อใด

- ก. พ.ศ. 2507
- ข. พ.ศ. 2517
- ค. พ.ศ. 2527
- ง. พ.ศ. 2537

ข้อ 3. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับข้อความใด

- ก. 3 ห่วง 2 เงื่อนไข สมดุล 4 มิติ
- ข. 3 ห่วง 2 เงื่อนไข สมดุล 3 มิติ
- ค. 2 ห่วง 3 เงื่อนไข สมดุล 4 มิติ
- ง. 2 ห่วง 3 เงื่อนไข สมดุล 4 มิติ

ข้อ 4. เป้าหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับข้อความใด

- ก. มุ่งแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจชาติ
- ข. เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง
- ค. เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกในยุคโลกาภิวัตน์
- ง. มุ่งให้เกิดความสมดุลพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ข้อ 5. ข้อความใดเป็นการฝึกฝนตนเองให้มีพฤติกรรมสอดคล้องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- ก. ลูกมานำน้ำล้างจานไปรดต้นไม้
- ข. สู้โลมานเปลี่ยนหลอดไฟเป็นแบบหลอดประหยัดไฟฟ้า
- ค. มูฮัมหมัดไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะและแหล่งน้ำในชุมชน
- ง. อานซ์รี่ใช้ถุงผ้าแทนถุงกระดาษหรือถุงพลาสติกในการซื้อของ

ข้อ 6. ข้อความใดเป็นพื้นฐานของการดำเนินกิจกรรมให้อยู่ในระดับของความพอเพียง

- ก. ความรู้และคุณธรรม
- ข. ความซื่อสัตย์และความรู้
- ค. คุณธรรมและความเพียร
- ง. ความเพียรและสติปัญญา

ข้อ 7. ข้อความใดไม่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- ก. โครงการส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรม
- ข. โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- ค. โครงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ง. โครงการส่งเสริมสินค้า OTOP

ข้อ 8. ข้อความใดสอดคล้องกับความหมายของการพึ่งตนเอง

- ก. สมศรีมีความเอื้อเฟื้อต่อแม่
- ข. สุธามีความมั่นใจว่าตนเองเก่ง
- ค. อัญชลีพยายามทำทุกอย่างด้วยตนเองแม้จะทำได้ไม่ด็นัก
- ง. กัลยาขอความช่วยเหลือเพื่อนเมื่อทำงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ได้

ข้อ 9. การปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตรงกับข้อความใด

- ก. จันจิรารู้จักประหยัด
- ข. สมหมายยืมเงินสมศรี โดยผ่อนใช้ทีหลัง
- ค. ชูโฮมียอดอาหารกลางวันเพื่อเก็บเงินใส่กระปุกออมสิน
- ง. อับดุลเลาะทำงานหลังเลิกเรียนเพื่อเก็บเงินไว้ซื้อสิ่งของที่อยากได้

ข้อ 10. การปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและครอบครัว

ยกเว้น ข้อความใด

- ก. มีความรับผิดชอบต่อสังคม
- ข. มีความพอประมาณในการใช้จ่าย
- ค. มีการวางแผนการบริหารจัดการประเทศ
- ง. ทำให้รู้จักใช้เหตุผลในการวางแผนและการปฏิบัติตน

บรรณานุกรม

- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ปรียานุช ธรรมปิยา. (2557). **ตามรอยพ่อ ชีวิตพอเพียง...สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน**. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- จุฑา เทียนไทย. (2550). **การจัดการมุมมองของนักบริหาร**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : แมคกรอ-ฮิล.
- นิวัฒน์ รักษรอต, นิตยา กันตะวงษ์ และพรศักดิ์ อาษาสุจิริต์. (2558, มกราคม-มิถุนายน). การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียงของโรงเรียนในกลุ่มสุราษฎร์ธานี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 จังหวัดสุราษฎร์ธานี. **วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี**, 2 (1), 88-100.
- ประสพโชค มั่งสวัสดิ์ และ นิรมล อริยอากาศมล. (2555). **เศรษฐกิจไทย 15 ปีหลังวิกฤติ: พอเพียงหรือยัง?**. สืบค้นเมื่อ 23 มกราคม 2559
จาก http://cse.nida.ac.th/main/images/ThaiEco-15yrs_afterCrisis.pdf
- มหาวิทยาลัยมหิดล. (2553). **โครงการพระราชดำริ ทั่วโลกถ้วนแชาช่อง สรรเสริญ**. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2559 จาก <https://muarms.mahidol.ac.th/th/27oct2559/page03>
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2559). **เศรษฐกิจพอเพียง**. สืบค้นเมื่อ 11 มกราคม 2559 จาก <http://www.chaipat.or.th>
- สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย. (2558). **การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง**. สืบค้น เมื่อ 12 มกราคม 2559 จาก http://tv11.prd.go.th/ewt_news.php?
- สยามรัฐออนไลน์. (2559). **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: มรดกอันล้ำค่าตลอดกาลแต่ชาวไทยและชาวโลก**. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2559 จาก <https://www.siamrath.co.th/n/5230>
- สุदारัตน์ พิมลรัตนกานต์. (2558). **ทักษะชีวิตและสังคม**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9**. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2559
จาก http://www.rpu.ac.th/Library_web/doc/e-book_T/plan9.pdf
- เสรี พงศ์พิศ. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียง เกิดได้ ถ้าใจปราถนา**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์.
- _____. (2552). **แนวคิดแนวปฏิบัติ ยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่น**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พลังปัญญา.
- _____. (2552). **วิถีสู่ชุมชนพอเพียง**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์.
- Home business of america. (2559). **การวางแผนการเงิน**. สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2559
จาก <http://www.homebusinessofamerica.com/shouldknow/compare.html>
- Mkschool team. (2559). **หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง**. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2559
จาก <http://webcontest.cs.kku.ac.th/2558/g5836/p2.html>
- OKnation. (2556). **โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ "บ้านน้ำทรัพย์" เพชรบุรี**. สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2559 จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/>
- The creator. (2559). **ความพอดี 5 ประการ**. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2559
จาก <http://porlaewdeethecreator.com/>